Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут соціології та медіакомунікацій

Кафедра «Каразінська школа соціальної роботи»

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Директор навчально-наукового інституту
соціології та медіакомунікацій

_____Олена Мурадян

«26» серпня 2026 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Конфліктологія

рівень вищої освіти _ перший (бакалаврський)__
галузь знань _– I Охорона здоров’я та соціальне забезпечення
спеціальність I10 - Соціальна робота та консультування
освітня програма ___« Соціальна робота та консультування»
вид дисципліни ____обов’язкова_____
навчально-науковий інститут соціології та медіакомунікацій

2026/2027 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою навчально-наукового інституту соціології та медіакомунікацій

«26» серпня 2026 року, протокол № 6

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Сичова Вікторія Вікторівна, доктор наук з державного управління, професор, професор ЗВО кафедри Каразінська школа соціальної роботи Навчально-наукового інституту соціології та медіакомунікацій

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри Каразінська школа соціальної роботи

Протокол від «26» серпня 2026 року № 1

Завідувач кафедри Каразінська школа соціальної роботи

Ірина ЄВДОКИМОВА

(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Менеджмент соціальної роботи»

Гарант освітньо-професійної програми «Менеджмент соціальної роботи»

Ірина ЄВДОКИМОВА

(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією навчально-наукового інституту соціології та медіакомунікацій

Протокол від «26» серпня 2026 року № 1

Голова науково-методичної комісії навчально-наукового інституту соціології та медіакомунікацій

Юлія СОРОКА

(підпис) (прізвище, ім’я)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Конфліктологія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів
спеціальності І10 - Соціальна робота та консультування ,
освітньої програми «Соціальна робота та консультування»

1. Опис навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

1. Становлення конфліктології як самостійної області наукового знання
2. Поняття та сутність соціального конфлікту
3. Попередження та вирішення конфліктів

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни полягає у підготовці студентів до практичної діяльності з попередження та управління конфліктами.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є
оволодіння теоретичними знаннями з основних питань аналізу соціального конфлікту (поняття, структурні елементи (причини, об'єкт, предмет, суб'єкти тощо), динаміка конфлікту, типи, форми, методи попередження та вирішення); набуття навичок застосування отриманих теоретичних знань на практиці.

1.3. Кількість кредитів 3
1.4. Загальна кількість годин 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	
Семестр	
5-й	
Лекції	
16 год. (аудиторно /on-line на платформі meet)	8 (on-line на платформі meet)
Практичні, семінарські заняття	
16 год. (аудиторно /on-line на платформі meet)	4 (on-line на платформі meet)
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
58 год. (на платформі moodle)	78 (на платформі moodle)
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Вивчення дисципліни передбачає формування наступних компетентностей:

Загальних:

ЗК-1 - реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні

ЗК-4 застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК-9 – вчитися і оволодівати сучасними знаннями

ЗК 12 Здатність приймати обґрунтовані рішення

ЗК 14 Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків

набуття фахових компетентностей:

ФК 2 Здатність прогнозувати перебіг різних соціальних процесів

ФК 10 Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення

ФК 15 Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад

ФК 18 Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері

1.7. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми, студенти мають досягти таких результатів навчання

Очікувані результати навчання:

ПРН 1 Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних завдань і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами

ПРН 3 Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід

ПРН 4 Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної проблеми

ПРН 6 Розробляти перспективні та поточні плани, програми проведення заходів, оперативно приймати ефективні рішення у складних ситуаціях

ПРН 8 Критично аналізувати й оцінювати чинну соціальну політику країни, соціально політичні процеси на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях

ПРН 10 Аналізувати соціально-психологічні процеси в малих та великих групах

ПРН 19 Виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин

ПРН 20 Виявляти етичні дилеми та суперечності у професійній діяльності та застосовувати засоби супервізії для їх розв'язання, в тому числі на етапі раннього втручання

1.8. Пререквізити: Соціологія, Девіантологія, Філософія, Соціальна психологія.

2. Тематичний план навчальної дисципліни
Конфліктологія

Розділ 1. Становлення конфліктології як самостійної області наукового знання

Тема 1: **Предмет та методи конфліктології**

Аналіз різних наукових напрямів, що досліджують конфлікт, їхній предмет і об'єкт, мета та задачі. Співвідношення понять «теорія конфлікту», «соціологія конфлікту» і «конфліктології». *Теорія конфлікту* як парадигма, що описує соціальні процеси з погляду існування і реалізації соціальних протиріч між соціальними суб'єктами. *Соціологія конфлікту* як специфічний напрямок у рамках соціології, що має своєю метою вироблення та систематизацію наукового знання про сторони конфлікту, його причини, умови, механізми протікання та наслідки. *Конфліктологія* як прикладна дисципліна про закономірності виникнення, розвитку, завершення конфліктів, а також про принципи, способи та прийоми конструктивного застосування цих закономірностей з метою попередження і вирішення конфліктів. Поняття та сутність конфліктології. Основні задачі, предмет і об'єкт конфліктології.

Конфліктологія та інші дисципліни. Конфліктологія та філософія. Конфліктологія та соціологія. Конфліктологія та психологія. Конфліктологія та політологія. Конфліктологія та історія. Конфліктологія та юриспруденція. Методи конфліктології. Загальнонаукові методи і частково наукова методологія. Структурно-функціональний метод (аналіз). Процесуально-динамічний метод (аналіз). Метод типологізації. Прогностичний метод. Вирішувальний метод.

Тема 2: **Основні етапи розвитку ідей конфліктології**

Давньогрецька філософія про природу соціального конфлікту: Геракліт, Епікур, Платон. Християнська філософія: Аврелій Августин, Фома Аквінський. Основні протиріччя в християнській філософії щодо природи конфліктів та реальності. Поняття соціального конфлікту в епоху Відродження: Н.Макіавеллі, Е.Ротердамський, Т.Мор, Ф. Раблє, Ф. Бекон, Ю. Дрогобич, С. Оріховський. Розвиток ідей конфліктології в епоху Просвітництва та Нового часу: Ш. Монтеск'є, М.-Ф.Вольтер, Жан-Жак Руссо, Т. Гоббс, І. Кант, Г. Гегель, Г. Сковорода, Оптимістичний та песимістичний підходи до аналізу природи виникнення соціальних конфліктів.

Вивчення конфліктів у соціологічному вимірі: Адам Сміт, Томас Мальтус, Чарльз Дарвін та соціальний дарвінізм (Герберт Спенсер, Уільям Самнер, Людвиг Гумплович). Карл Маркс, Георг Зіммель та Макс Вебер як інтелектуальні фундатори сучасної теорії конфлікту. Концепції соціальної згоди та "людських відносин": Толкотт Парсонс, Роберт Мертон, Елтон Мейо. "Критично-рефлексійна" концепція Алвіна (Елвіна) Гоулднера.

Розвиток ідей конфліктології в рамках політичної науки: Вільфредо Парето, Гаетано Моска, Жорж Сорель, Артур Бентлі, Роберт Даль, Розвиток ідей конфліктології в рамках психологічної науки: Зигмунд Фрейд, Карл Юнг, Ерік Берн, К. Хорні, К. Левін, Л. Фестингер.

Розвиток вітчизняної конфліктології: М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський, Б. Кістяківський, Ю. Бачинський.

Конфліктологічна парадигма в рамках соціології: конфліктний функціоналізм та діалектична теорія конфлікту. *Концепція конфліктного функціоналізму*: Георг Зіммель, Льюіс Козер. Виникнення, розвиток та основні положення концепції соціального конфлікту Г. Зіммеля. Погляди Г. Зіммеля на природу, гостроту та функції соціального конфлікту.

Діалектична теорія конфлікту: Карл Маркс, Ральф Дарендорф. Вплив К. Маркса на формування теорії конфлікту. Ключові тезиси К. Маркса щодо природи суспільства та розвитку соціального конфлікту.

Тема 3: **Конфліктологічна парадигма та сучасний етап соціології конфлікту**

Виникнення конфліктології як науки. Вплив концепції Г. Зіммеля на подальший розвиток соціології конфлікту. Концепція *конфліктного функціоналізму* Л. Козера (конфліктний

функціоналізм Л. Козера). Концепція Л. Козера як противага парсонівському підходу. Базові положення концепції Л. Козера щодо причин, гостроти, тривалості та функцій соціального конфлікту.

Виникнення та основні положення *діалектичної теорії конфлікту* Р. Дарендорфа. Поняття імперативно координованих асоціацій (ІКА) та організація ролей в ІКА. Причини та етапи розвитку соціального конфлікту з погляду Р. Дарендорфа.

Загальні теорії конфлікту К. Боулдінга та Р. Коллінза. «Концепція всезагальності соціального конфлікту» А. Турена.

Новітні досягнення у конфліктології. Теорія нового інституціоналізму (П. Бурдьє, Е. Гіденс). Теорія ігор як математичне моделювання конфліктів і кооперації (Ф. Ланчестер, Л. Річардсон, Я. Тисволд, Т.Шеллінг). Теорія комунікативної дії Ю. Габермаса.

Сучасний стан конфліктології в Україні. М. Пірен, Л. Герасіна, В. Іванов, В. Казаков, І. Косуля, В. Нагаєв, В. Ніколаєвський, М. Примуш, Л. Скібіцька.

Розділ 2. Поняття та сутність соціального конфлікту

Тема 4: Поняття соціального конфлікту. Структурні елементи конфлікту (структурно-функціональний аналіз конфлікту).

Поняття конфлікту в соціальній філософії та соціології. Протиріччя як основа конфлікту. Основні види та типи протиріч. Соціальне протиріччя як основа соціального конфлікту. Поняття колізії. Поняття та рівні аналізу соціального конфлікту. Соціально-філософський рівень аналізу конфлікту. Соціологічний рівень аналізу конфлікту. Соціально-психологічний рівень аналізу конфлікту. Особистісний рівень аналізу конфлікту.

Учасники, причини, дії, середовище та наслідки як елементи структури конфлікту. Об'єктивні та суб'єктивні елементи аналізу конфлікту.

Основні та неосновні учасники конфлікту, їх соціальні та психологічні характеристики. Ранг опонентів та сила в конфлікті. Групи підтримки, організатори, пособники, підбурювачі та посередники, їх місце та роль у виникненні, розвитку та завершенні конфлікту.

Причини виникнення конфлікту. Предмет та об'єкт конфлікту. Основні властивості об'єкту конфлікту: неділимість, доступність, ресурсність. Об'єктивні та суб'єктивні причини конфліктів. Мотиви, цілі та уявлення про ситуацію ("теорема Томаса") учасників конфлікту. Основні підходи до пояснення причин крупних соціальних колізій. Концепція соціальної депривації.

Дії в конфлікті: поняття та сутність. Наступальні та оборонні дії. Основні види дій, що можуть бути оцінені як конфліктні. Насильство. Основні підходи до описання сутності насильства. Абсолютистський та прагматичний підходи. Основні види насильства.

Поняття середовища конфлікту. Основні види та рівні середовища. Макро- і мікросередовище конфлікту. Фізичне, соціальне та соціально-психологічне середовище.

Наслідки конфлікту. Основні види та характеристики наслідків.

Психологічні складові конфлікту. Види конфліктних особистостей. Стратегії поведінки в конфлікті згідно К. Томасу.

Функції соціального конфлікту.

Поняття функції соціального конфлікту. Суперечливість функцій соціального конфлікту та їх прояв через взаємодію протилежно спрямованих тенденцій. Конструктивна та деструктивна функції конфлікту. Функції конфлікту: ототожнення, розрізнення, інтеграції, дезінтеграції, маскування, демаскування. Явні та латентні функції соціальних конфліктів. Загальні функції конфлікту: сигнальна, інформаційна, диференційна, динамічна

Тема 5. Динаміка конфлікту (процесуально-динамічний аналіз конфлікту).

Поняття елементарного конфлікту. Загальна схема розвитку конфлікту. Умови початку та завершення конфлікту. Латентна передконфліктна стадія. Спірна та передконфліктна ситуація. Сприйняття конфліктної ситуації. Початок конфлікту. Інцидент та зовнішні дії. Ескалація конфлікту. Загальні характеристики ескалації: демонстрація сили та за загроза її застосування,

створення образу ворога, емоційна напруженість, розширення та поглиблення меж конфлікту (територіальних, часових, суб'єктних), застосування насилля. Завершення конфлікту. Основні форми завершення конфлікту. Завершення та вирішення конфлікту. Постконфліктний латентний період. Постконфліктний синдром.

Тема 6: **Типологія та класифікація соціальних конфліктів**

Підстави класифікації конфліктів. Сфери прояву та види конфліктів. Соціальні конфлікти. Політичні конфлікти. Воєнні конфлікти. Економічні конфлікти. Трудові конфлікти. Етнічні конфлікти. Міжнародні конфлікти. Гендерні конфлікти. Поняття та сутність рольового конфлікту. Конфлікт інтересів, конфлікт цінностей та когнітивний конфлікт. Особливості конфліктів у суспільстві, що трансформується.

Розділ 3. Методи попередження та вирішення конфліктів

Тема 7. **Сутність системи управління конфліктами. Прогнозування та профілактика соціальних конфліктів**

Прогнозування конфліктів на основі вимірювання рівня соціальної напруженості. Поняття соціальної напруженості. Основні ознаки соціальної напруженості. Шляхи виникнення та рівні прояву соціальної напруженості. Причини соціальної напруженості. Стадії соціальної напруженості: виникнення, загострення та спад. Особливості вимірювання та оцінки соціальної напруженості. Методи вимірювання соціальної напруженості в суспільстві, в колективі. Засоби зниження соціальної напруженості. Поведінка особистості і соціальна напруженість. Методи управління стресом.

Тема 8. **Методи попередження та розв'язання конфліктів. Прямі переговори**

Значення попередження конфліктів. Особливості попередження конфліктів на макро- та мікрорівнях. Усунення причин конфліктів, підтримка співробітництва та соціальне партнерство як основні методи попередження конфліктів.

Поняття завершення та вирішення конфлікту. Усунення причин та/або конфліктної взаємодії. Основні способи та методи вирішення конфліктів. Прямі та непрямі методи вирішення конфліктів.

Переговори як основний прямий метод вирішення конфлікту. Основні види переговорів: прямі переговори, переговори за участю посередника, арбітраж, суд. Переговори з озброєними окупантами. Основні цілі учасників переговорів. Функції переговорів. Стратегії переговорів. Принципові переговори (на основі інтересів) та позиційний торг, їх основні характеристики.

Динаміка переговорів. Основні задачі підготовчого етапу переговорів. Організація зустрічі та підготовка матеріалів. Особливості процесу ведення переговорів. Особливості поведінки під час зустрічі, обговорення проблеми та досягнення угоди. Аналіз результатів переговорів та виконання домовленостей.

Тема 9. Переговори із залученням третьої сторони

Посередництво. Види посередництва. Основні ролі посередника. Медіація, консультування, арбітраж. Врегулювання конфліктів у соціальній роботі.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	сем	лаб	інд	с. р.		л	сем	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Становлення конфліктології як самостійної області наукового знання												
Тема 1: Поняття, сутність, предмет та метод конфліктології	**8**	2	2			6	**8**	2				8
Тема 2: Основні етапи розвитку ідей конфліктології.	**8**					6	**9**					8
Тема 3: Виникнення та розвиток конфліктології в другій половині XX – на початку XXI ст.	**10**	2	2			6	**11**					10
Разом за розділом 1	**26**	**4**	**4**			**18**	**28**	**2**				**26**
Розділ 2. Поняття та сутність соціального конфлікту												
Тема 4: Поняття соціального конфлікту. Структурні елементи конфлікту (структурно-функціональний аналіз конфлікту).	**10**	2	2			6	**12,5**	1	1			10
Тема 5: Динаміка конфлікту (процесуально-динамічний аналіз конфлікту)	**10**	2	2			6	**11**	1	1			10
Тема 6: Типологія та класифікація соціальних конфліктів	**10**	2	2			6	**9,5**	1				8
Разом за розділом 2	**30**	**6**	**6**			**18**	**33**	**3**	**2**			**28**
Розділ 3. Попередження та вирішення конфліктів												
Тема 7: Сутність управління конфліктами. Прогнозування та профілактика соціальних конфліктів.	**11**	2	2			7	**9,5**	1	1			8
Тема 8: Методи попередження та вирішення конфліктів. Прямі переговори	**11**	2	2			7	**9,5**	1				8
Тема 9. Переговори із залученням третьої сторони	**12**	2	2			8	**10**	1	1			8
Разом за розділом 3	**34**	**6**	**6**			**22**	**29**	**3**	**2**			**24**
Усього годин	**90**	**16**	**16**			**58**	**90**	**8**	**4**			**78**

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
Розділ 1. Становлення конфліктології як самостійної області наукового знання		д	з
1	Поняття, сутність, предмет та метод конфліктології	2	
2-3	Основні етапи розвитку ідей конфліктології	2	
	Виникнення та розвиток конфліктології в другій половині XX – на початку XXI ст.		
	Разом за розділом 1	**4**	
Розділ 2. Поняття та сутність соціального конфлікту			
4	Структурні елементи конфлікту (структурно-функціональний аналіз конфлікту).	2	2
5	Динаміка конфлікту (процесуально-динамічний аналіз конфлікту).	2	
6	Типологія та класифікація соціальних конфліктів.	2	
	Разом за розділом 2	**6**	**2**
Розділ 3. Попередження та вирішення конфліктів			
7	Сутність управління конфліктами. Соціальна напруженість.	2	
8	Методи попередження та вирішення конфліктів. Прямі переговори.	2	2
9	Переговори із залученням третьої сторони	2	
Разом за розділом 3		**6**	**2**
Усього годин		**16**	**4**

5. Завдання для самостійної роботи (дистанційно на платформі moodle)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
Розділ 1. Становлення конфліктології як самостійної області наукового знання		**д**	**з**
1	Поняття, сутність, предмет та метод конфліктології *Обґрунтуйте відмінності Конфліктології від інших дисциплін. Назвіть напрями, методи конфліктології*	6	8
2	Основні етапи розвитку конфліктології. Виникнення та розвиток конфліктології в другій половині XX – на початку XXI ст. *Підготувати реферат на тему, наприклад:* *Давньогрецька філософія про природу соціального конфлікту;* *Основні ідеї та погляди на конфлікт у роботах Г. Зіммеля (зокрема, роботи «Людина як ворог» та «Конфлікт сучасної культури»)*	6	8
	Підготувати реферат на тему, наприклад: *Основні ідеї та погляди на конфлікт у роботах Л. Козера (зокрема, робота «Функції соціального конфлікту»;* *Внесок Р. Дарендорфа у виникнення та розвиток конфліктології;* *Тенденції розвитку конфліктології на сучасному етапі в Україні.*	6	10
	Разом за розділом 1	**18**	**26**
Розділ 2. Поняття та сутність соціального конфлікту			

4	Поняття соціального конфлікту. Структурні елементи конфлікту (структурно-функціональний аналіз конфлікту). *Пояснити чим колізія відрізняється від конфлікту?* *Які рівні аналізу конфлікту Ви знаєте? Чим соціально-психологічний рівень аналізу конфлікту відрізняється від особистісного рівня?* *З.С.Р:: Зробити структурно-функціональний аналіз конфлікту*: *Приклад сварки фільму «"Розлучення по-американськи" URL: https://www.youtube.com/watch?v=X3agnZJgP4s* - визначити об'єкт конфлікту; - визначити предмет конфлікту; - визначити суб'єктивні причини конфлікту; - образ конфліктної ситуації.	6	10
5	Динаміка конфлікту (процесуально-динамічний аналіз конфлікту) *З.С.Р:: Зробити процесуально-динамічний аналіз конфлікту: «Вовк із Уолл Стрит»-сцена сварки. URL: https://www.youtube.com/watch?v=4P83U3JXPqs* - перелічити та охарактеризувати конфліктогени; - визначити початок ескалації конфлікту; - визначити модель конфлікту (яку формулу можна застосувати?); - визначити форми та моделі завершення конфлікту.	6	10
6	Типологія та класифікація соціальних конфліктів *З.С.Р: Визначити та обґрунтувати тип конфлікту між міською радою Комсомольська Полтавської області та Верховною Радою України з приводу її рішення про перейменування міста у Горішні Плавні.*	6	8
	Разом за розділом 2	**18**	**28**
Розділ 3. Попередження та вирішення конфліктів			
7	Прогнозування соціальних конфліктів. Соціальна напруженість: *З.С.Р.: Наведіть розрахунки протесного потенціалу у трудовому колективі*	7	8
8	Методи попередження та вирішення конфліктів Охарактеризувати стратегії ведення переговорів: принципові переговори (на основі інтересів) та позиційний торг. Зробити порівняльний аналіз	7	8
9	Переговори із залученням третьої сторони 1. Конфліктний медіаторинг у врегулюванні соціально-трудових конфліктів в Україні 2..Консультування: сутність, застосування в практиці врегулювання сімейних конфліктів 3. Арбітраж як форма регулювання організаційних конфліктів у соціальній роботі	8	8
	Разом за розділом 3	**22**	**24**
	Усього годин	**58**	**78**

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання передбачає написання студентами денної форми навчання *реферату* (за першим розділом).

Текст реферату має містити огляд наукових та інших джерел з обраної теми. В рефераті необхідно не лише висвітлити відповідну наукову інформацію (скорочено передати зміст використаних джерел або їхніх частин), а й продемонструвати власне ставлення до неї, тобто зробити узагальнюючі висновки. Під час написання реферату студент має продемонструвати вміння самостійно аналізувати, систематизувати, класифікувати й узагальнювати наукову інформацію. Реферат може містити аналіз і критику відповідних наукових теорій.

Текст реферату має відповідати таким критеріям: достатньо повно відбивати зміст джерел за темою, використаних для підготовки; основні тези й положення, взяті автором, мають

відповідати змісту використаної літератури; визначати методику, що використовували автори джерел, обраних для реферування, для розв'язання поставлених проблем.

Студенти мають виконати обов'язкові індивідуальні завдання для самостійної роботи (в moodle) за 2 та 3-м розділами (по 5 балів за кожне завдання), що містять питання (4), відповідь на які засвідчить здатності здобувачів вищої освіти здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних завдань і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами; ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід; аналізувати соціально-психологічні процеси в малих та великих групах

7. Методи навчання

Використовується студентоцентрований, проблемно-орієнтований підхід, інтерактивні технології та активні методи навчання. Усні та письмові форми презентації результатів аналітичних та синтетичних завдань; метод дискусій у групах; метод ситуаційного аналізу (на лекціях та семінарах).

8. Методи контролю

Усні форми оцінювання знань: усні опитування, доповіді, дискусії, робота у малих групах.

Письмові форми оцінювання знань:

Поточна контрольна робота, *передбачена навчальним планом у вигляді тестів* (45 балів): за 3-ма розділами по 15 балів за кожний розділ.

Тести за кожним із 3-х розділів складаються з 20 питань (тестування проводиться **на платформі moodle).** За кожне питання оцінка складає 0,5-1 бали.

Студенти мають зробити та захистити один реферат **(5 балів)** за Розділом 1**.**

Студенти мають виконати обов'язкові індивідуальні завдання для самостійної роботи (в moodle) за 2 та 3-м розділами (по 5 балів за кожне завдання

Протягом семестру студент може набрати 60 балів

Мінімальна кількість балів протягом семестру має складати не менше 27 балів

Підсумковий: Письмовий іспит (40 балів)

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Текст реферату має відповідати таким критеріям:

Обсяг 12 стор.

Структура: титульний аркуш (1 стор); актуальність (0,5 стор.); викладення основного змісту (8-10 стор.); висновок (0,5 стор.); список літератури (на окремому аркуші), не менше 5 одиниць (друковані книги та інтернет-ресурси), правильний бібліографічний опис книг і інтернет-ресурсів.

Текст реферату оцінюється в 3 бали:

-Актуальність – 0,5 бала

-Зміст, висновок – 2 бали

-Оформлення списку літератури – 0,5 бала

Критерії оцінювання

1) уміння здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування завдань спеціальності, відтворювати факти;

2) засвоєння основної та додаткової літератури;

3) уміння ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання зі спеціальності; характеризувати соціальні явища

Захист реферату – *2 бали* (реферат має захищатися під час семінарського заняття (on-line / аудиторно).

Критерії оцінювання:

1) вичерпний виклад матеріалу;

2) демонстрація здатності висловлювати та аргументувати власне ставлення до питання;

3) здатність самостійно робити логічні висновки й узагальнення;

4) уміння коротко, змістовно відповідати на питання;
5) використання власних прикладів для ілюстрації відповідей, знаходити спільні риси та відмінності при порівнянні фактів, явищ.

Завдання для самостійної роботи (2,3 розділ) (кожне по 5 балів) (на платформі moodle)

Відповідь на кожне з 4-х питань оцінюється по 1 балу; аргументація – 1 бал

Критерії оцінювання:

здатності здобувачів вищої освіти

1) здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних завдань і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами; ідентифікувати,

2) аналізувати соціально-психологічні процеси в малих та великих групах

3) формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.

9. Схема нарахування балів

Денне відділення

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання			Разом	Іспит	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Розділ 3			
Т1-Т3	Т4-Т7	Т8-Т9	60	40	100
Реферат-5	Завд.для с.р. – 5	Завд.для с.р. -5			
Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 45 (тести по розділах)					
Тести -15	Тести- 15	Тести -15			

Вид навчальної роботи	Максимальна оцінка	Мінімальна оцінка
Реферат за 1 розділом	5	3
Тестування за розділом 1	15	6
Індивідуальне завдання за розділом 2	5	3
Тестування за розділом 2	15	6
Індивідуальне завдання за розділом 3	5	3
Тестування за розділом 3	15	6
	60	**27**
Іспит	**40**	**23**
Разом	**100**	**50**

Мінімальна кількість балів, з якими студент **допускається до іспиту – 27 балів**
Іспит проходитиме у письмовій формі (в аудиторії або дистанційно (on-line на платформі Zoom). Білет складається з трьох питань: двох теоретичних (по 15 балів), однієї практичної задачі (10 балів).
Мінімальна кількість балів, необхідна для одержання іспиту – 50 балів.

Критерії оцінювання екзаменаційних завдань

Повна відповідь на 2 теоретичних питання оцінюється по 15 балів:
1) розгорнутий, вичерпний виклад змісту даної у питанні проблеми;
2) виявлення творчих здібностей у розумінні, викладенні й використанні навчально-програмного матеріалу;

3) здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів та самостійно робити логічні висновки й узагальнення; знання історії створення таких теорій та еволюції поглядів основних представників;
4) демонстрація здатності висловлення та аргументування власного ставлення до даного питання;
5) демонстрація засвоєння основної та додаткової літератури.
Третє питання - Ситуаційне завдання оцінюється в 10 балів
Оцінюється здатність використовувати теоретичні знання у реалізації практичних завдань; навички управлінської діяльності на місцевому рівні
У разі, коли сума балів (семестрових і підсумкового контролю) менше, ніж 50 балів, студенти отримують незадовільну оцінку за результатами заліку.

Під час вивчення навчальної дисципліни використання технологій штучного інтелекту (ШІ) здійснюється відповідно до Політики використання технологій штучного інтелекту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

У межах дисципліни застосовуються такі моделі використання ШІ:

1. Модель «ШІ заборонено».

Використання технологій штучного інтелекту не допускається під час виконання контрольних заходів, спрямованих на перевірку індивідуальних знань і сформованості компетентностей здобувача освіти, зокрема: усного опитування, контрольних робіт, заліку.

2. Модель «ШІ як інструмент».

Для окремих практичних, дослідницьких робіт використання технологій штучного інтелекту може бути складовою виконання завдання. У таких випадках здобувачі освіти можуть використовувати генеративні моделі ШІ для: аналізу та підготовки даних, генерації, аналізу й оптимізації програмного коду, порівняння результатів роботи різних моделей ШІ, створення візуалізацій, схем або зображень, аналізу великих масивів даних. проведення експериментів із застосуванням сучасних інструментів штучного інтелекту.

Усі результати, отримані за допомогою ШІ, підлягають критичному аналізу, перевірці та доопрацюванню здобувачем освіти.

Декларування використання ШІ.

У разі використання технологій штучного інтелекту здобувач освіти зобов'язаний зазначити: назву сервісу або моделі ШІ; дату використання; характер допомоги (генерація ідей, пошук інформації, аналіз даних, генерація коду, редагування тексту тощо).

За вимогою викладача здобувач освіти повинен надати використані запити (prompts) або пояснити спосіб використання інструментів ШІ.

Недекларованe використання технологій штучного інтелекту або подання згенерованого ШІ матеріалу як власного результату навчальної діяльності розглядається як порушення принципів академічної доброчесності відповідно до внутрішніх нормативних документів Університету.

Зарахування неформальної освіти та додаткових активностей

1. Зарахування сертифікованих курсів

- Здобувачі вищої освіти можуть отримати додаткові бали за успішне проходження дистанційних курсів або тренінгів на провідних освітніх платформах (Coursera, Prometheus тощо), які тематично пов’язані зі змістом дисципліни.
- Умови зарахування:
- Студент має надати викладачеві офіційний документ (сертифікат або свідоцтво), що підтверджує успішне завершення курсу.
- Курс має бути погоджений з викладачем. Рекомендується обговорити вибір курсу заздалегідь.

- За успішне проходження одного курсу може бути зараховано до 5 балів додаткової поточної успішності.

2. Зарахування активної участі в наукових заходах

- Додаткові бали можуть бути нараховані за активну участь у наукових конференціях, семінарах, публікацію тез досліджень.
- Умови зарахування:
- Студент має надати підтверджуючі документи (сертифікати учасника конференції, копії наукових публікацій, витяги з протоколів тощо).

Кількість балів:

- Участь з доповіддю на науково-практичній конференції: до 5 балів.
- Публікація тез конференції: до 5 балів.

Кожне звернення розглядається індивідуально. Рішення про зарахування додаткових балів приймається згідно з нормативно-правовими документами, що діють у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна.

Незалежно від кількості додаткових активностей, максимальна кількість балів поточної успішності не може перевищувати 60 балів.

У кінці семестру сумуються всі отримані студентом бали. Вказані вище види і форми засвоєння навчального курсу дають можливість набрати 60 балів та 40 балів за екзаменаційну роботу. Отже, максимальна кількість балів – 100.

У разі, коли сума балів (семестрових і підсумкового контролю) менше, ніж 50 балів, студенти отримують незадовільну оцінку за результатами іспиту.

Оцінювання знань студентів при підсумковому контролі здійснюється відповідно до наведеної шкали:

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	**Оцінка**
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендоване методичне забезпечення

Основна література

1. Буткевич Т. В. Конфліктологія з основами психології управління: навч. посіб. Кам'янець-Подільський, 2006. 276 с.
2. Вступ до альтернативного вирішення спорів : навч. посіб. / Г. В. Анікіна, Ю. В. Білоусов, Н. Л. Бондаренко-Зелінська [та ін.] ; під ред. У. Хелльманна, Н. Л. Бондаренко-Зелінської. Хмельницький : Хмельницький ун-т управл. та права, 2017. 234с.
3. Гарькавець С. О. Соціальні конфлікти: Словник-довідник. Сєвєродонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2020. 120 с
4. Гірник А.М. Основи конфліктології: навч. посіб. Київ: Києво-Могилянська академія, 2010. 222 с.
5. Гуменюк Л. Й. Соціальна конфліктологія: підруч. Львів: Львів. держ. ун-т внутріш. справ, 2015. 564 с

6. Захарчин Г. М., Винничук Р. О. Управління конфліктами: навч. посіб. Львів: Вид-во Львів.політехніка, 2017. 160 с.
7. Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода. Київ: Наук. думка, 2010. 192 с.
8. Конфліктологія : навч. посіб. / А.І. Берлач, В.В. Кондрюкова, В.О. Криволапчук, О.Г. Поліщук, ОДУВС: вид. 2-ге, доповн. Одеса : ОДУВС, 2010. 162 с
9. Конфліктологія: загальна та юридична : підруч. / Л. М. Герасіна, М.П. Требін, О.М. Сахань, В. Д. Воднік ; за заг. ред. Л.М. Герасіної. Харків : Право, 2021. 224 с
10. Конфліктологія: інформ. ресурс (дистанційний курс), навч. посіб./уклад. Сичова В.В. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2020. URL : https://dist.karazin.ua/moodle/course/view.php?id=1918 (сертифіковано, 2020)
11. Конфліктологія: навч.посіб. / Т.В. Петровська, О.М. Курдибаха; за заг. ред. Т.В.Петровської. Київ: вид-ць Позднишев, 2024. 193 с.
12. Луцишин, Г. І. Конфліктологія та теорія переговорів : навч. посіб.; Мін-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка", Львів : Вид-во Львів. політехн., 2015. 197 с
13. Миронова О. М., Мазоренко О.В. Конфліктологія : навч. посіб. Харків : Вид. ХНЕУ, 2011. 168 с.
14. Пірен М.І., Ребкало В.А. Конфлікти в системі управлінської взаємодії: шляхи розв'язання та попередження: навч. посіб. Київ: НАДУ, 2009. 96 с.
15. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навч. посіб. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. 360 с
16. Практична конфліктологія : навч. посіб. / С. П. Гіренко ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2010. 184 с
17. Русинка І.І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання та управління конфліктами. Київ: Професіонал, 2007. 332с.
18. Сичова В.В. Медіація. *Соціологія права:* енциклопед. словн. / уклад.: [Л. М. Герасіна, О. Ю. Панфілов, В. Л. Погрібна та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2020. С. 516-518
19. Сичова В.В. Насильство. *Соціологія права:* енциклопед. словн. / уклад.: [Л. М. Герасіна, О. Ю. Панфілов, В. Л. Погрібна та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2020. С.565-568
20. Соціальна робота : словник основних термінів /уклад. О. М. Плахова, І. А. Євдокимова, В. В. Сичова, С. В. Садрицька та ін. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 104 с.
21. Телешун С.О., Ситник С.В. Конфлікти в публічній політиці та управлінні: навч. посіб. Київ: НАДУ, 2012. 112 с.
22. Титаренко Л. М., Завальнюк В.В. Конфліктологія. Профілактика конфліктів в організаціях : навч. посіб. М-во освіти і науки України, Одеська нац. юридична академія.Одеса : Юридична література, 2010. 296 с.
23. Тихомірова Є.Б., Постоловський С.Р. Конфліктологія та теорія переговорів: підруч. (стереотип.вид). Суми: ВТД "Університетська книга", 2025. 240 с.
24. Трофименко О. В., Константинова Ю. В. Конфліктологія та теорія переговорів. навч. посіб. Маріуполь. 2020. 375 с.
25. Цюрупа М.В. Основи конфліктології та теорії переговорів: навч. посіб. Київ: Кондор, 2024. 192 с
26. Яхно Т.П., Куревіна І.О. Конфліктологія та теорія переговорів. Б.м.: Вид-во ЦУЛ, 2021. 168 с.
27. Fisher R., Ury W., Patton B. Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In Paperback. 2011.

Допоміжна література

28. Білецька Т. В. Протестний потенціал сучасного українського суспільства: особливості теоретичного та емпіричного аналізу URL: http://www.filosof.c om.ua/Jornel/M_ 66/Bilecka.pdf
29. Бортнік С. М. Корпоративні конфлікти та методи їх подолання: метод. вказівки. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 58 с.

30. Брильов Д., Калениченко Т., Кришталь А. Релігійний фактор у конфлікті: Дослідження миробудівничого потенціалу релігійних громад України. Б.м., 2021. URL : https://paxvoorvrede.nl/media/download/PAX-Religious-Factor-in-Conflict-UA.pdf

31. Вакуленко С.М., Чернявська О.В., Яковенко Т.В. Соціальна напруженість на підприємствах: результати апробації типової методики експертизи стану соціально- трудових відносин. *Вісник ХНУ. Сер. «Соціологія».* 844'2009. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/vkhnu/soc_dos/2009_844/articles/chernjavskaja.pdf

32. Ващенко І.В., Кляп М.І. Конфліктна ситуація як концепт конфліктології. *Педагогічні інновації у фаховій освіті*: зб-к наук. праць. Вип. 2. Ужгород : ЗакДУ, 2012. 240 с. С. 70-75.

33. Гуляєв В.В. Соціальні механізми попередження та розв'язання соціально-трудових конфліктів: автореф. дис….канд. соціолог. наук 22.00.04 / Київ, 2004.

34. Дем'яненко М. Внутрішньо переміщені особи України: актуальні проблеми та шляхи їх розв'язання. Україна: події, факти, коментарі. 2018. № 3. С.34-43. URL : http://www.nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2018/3.pdf

35. Державний стандарт соціальної послуги посередництва (медіації): затверджено Наказом Міністерства соціальної політики України 17.08.2016 № 892; Зареєстрований в Міністерстві юстиції України 12 вересня 2016 р. за № 1243/29373. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16#Text

36. Дроздова О. Причини та наслідки організаційних конфліктів соціально-педагогічної сфери. *Лідер. Еліта. Суспільство.* 1'2020. С. 82-88. URL : http://les.khpi.edu.ua/article/view/219738/219469

37. Захарчин Г.М, Склярук Т.В. Роль організаційної культури в управлінні конфліктами. *Приазовський економічний вісник.* 2020. Вип. 5(22). С. 69–72. URL : http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/5_22_ukr/15.pdf

38. Захист громадян похилого віку від домашнього насильства та жорстокого ставлення»: соціальний проєкт громадської організації «Соціальний комунікативний центр» / уклад. Сичова В.В.; ГО «СКЦ»; за підтримки Управління з соціальних питань Департаменту соціальної політики Харківської міської ради. Харків: ФО-П Соценко Д.А., 2021. 20 с.

39. Збірка статей «5 років діалогу і 25 років медіації в Україні: від протистояння до порозуміння» [редактори-укладачі: А. Гусєв, К.Гусєва, Г. Похмєлкіна. За заг. ред. І. Терещенко] Київ: BAITE, 2019. 340 с. URL : https://www.osce.org/files/f/documents/3/6/448168.pdf

40. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. Одеса : видавець Букаєв В.В., 2017. Тема 7. Управління конфліктами та стресами. Супервізія та менеджмент соціальної роботи. С. 172–219.

41. Кордун, О.О. Збройні конфлікти на пострадянському просторі як інструмент утримання нових незалежних держав в орбіті впливу Кремля. *Інтеграційні виміри трансформації пострадянського простору*: монографія /за ред. к. і. н., доцента А.Г. Бульвінського; передмова д.і.н., професора, член-кореспондента НАН України А.І. Кудряченка. Київ : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». 2020. с. 336-363. URL : https://elibrary.ivinas.gov.ua/4669/1/Zbroini%20konflikty%20na%20postradianskomu.pdf

42. Коваленко Д. В., Шалімова І. М., Керницький О. М., Бурбега В. А. Конфліктологія: навч. посіб. URL: http://pidruchniki.com/85341/psihologiya/konfliktologiya.

43. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція): Довідн. для членів парламенту / уклад. Гіларі Фішер, експерт-консультант, спільно з секретаріатом Комітету з рівних прав і недопущення дискримінації Парламентської асамблеї Ради Європи. URL: https://rm.coe.int/1680096e45

44. Коломієць Т.В. Подолання гендерної асиметрії як механізм регулювання соціальних конфліктів українського суспільства. *Вісник НТУУ «КПІ» ім. Ігоря Сікорського. Політологія. Соціологія. Право*. Вип. 3 (43). 2019. С.74-79. URL : http://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/195641/195986

45. Корепанова К. О. Методичні засади управління конфліктами в організації. Бізнес Інформ. 2021. №1. С. 292–297. URL : https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-292-297

46. Косуля І.Ю., Ніколаєвський В.М. Соціально-політичні конфлікти: сутність, технології регулювання. *Соціологія політики*: підруч.: у 2-х частинах / за ред. В.А. Полторака, О.В. Петрова, А.В. Толстоухова. Київ: Вид-во Європейського університету, 2011. Ч. 1. Глава 16. С. 342-372.

47. Лобода В. В. Процес фасилітації в групі. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/Group-Facilitation.pdf

48. Майструк Н.О. Дослідження соціальних конфліктів у німецькій соціології: класичні та сучасні орієнтири. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг.* 2004. №1. С. 152-162.

49. Маркс К. Клясова боротьба у Франції 1848-1850. URL : https://vpered.wordpress.com/2012/10/04/marx-klassenkampfe-in-frankreich/

50. Нові нерівності – нові конфлікти: шляхи подолання : матеріали ІІІ Конгресу Соціологічної асоціації України. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. 517 с.

51. Новікова Н. Управління конфліктами в організації: підходи до вирішення та профілактики. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/3054/2/GEB_2013_v41_No2-N_Novikova-onflict_management_in_organizations_approaches_and__79.pdf

52. Образцова В. Конфлікт інтересів в публічно-управлінських відносинах: теоретичний аспект. *Державна служба та публічна політика: проблеми і перспективи розвитку:* матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 27 трав. 2016 р.) / за заг. ред. А.П. Савкова, М.М. Білинської, С.В. Загороднюка. Київ: НАДУ, 2016. С. 51-53.

53. Пилипенко В.Є. Українська соціологія сьогодні: дослідження основних сфер життєдіяльності суспільства: монографія. Львів, 2012. 326 с.

54. Пілько А.Д. Моделі аналізу соціальної напруженості та протестного потенціалу в територіальних системах регіону. URL: http://www.rusnauka.com/25_PNR_2013/Economics/8_144100.doc.htm

55. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056.

56. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради* (ВВР). 2018. № 5. Ст. 35

57. Про медіацію: Закон України від 16 листоп. 2021 р. № 1875-IX *Відомості Верховної Ради* (ВВР), 2022, № 7, ст.51. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text

58. Про соціальний діалог в Україні : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. N 28. Ст. 255. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2862-17

59. Про третейські суди: Закон України від 11 травня 2004 року № 1701-IV (зі змінами та доповненнями). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1701-15

60. Семененко О.В. Організаційна культура як фактор управління конфліктами. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер. Економічні науки. № 33. 2019. С. 181-185. URL : http://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/141/135

61. Сичова В.В. Взаємодія місцевої влади та територіальної громади в контексті реалізації політики декомунізації в Україні. Нові нерівності – нові конфлікти: шляхи подолання : матеріали ІІІ Конгресу Соціологічної асоціації України. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. С. 181–183.

62. Скібіцька Л. І. Конфліктологія: навч. посіб. URL: http://subject.com.ua/pdf/151.html.

63. Тоффлер Е. Третя Хвиля; пер. з англ. А. Євса; ред. пер. Ш.В. Шовкун. Київ : Видав. дім "Всесвіт", 2000. 475 с.

64. Українське суспільство 1992 – 2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / за ред. д.е.н. В. Ворони, д.соц.н. М. Шульги. Київ: Інститут соціології НАН України, 2013. 566 с.

65. Управління конфліктами для потреб публічної служби: посіб. і метод. рекомендац. / Калениченко Т., Кисельова Т., Копіна А., Корабльова О., Проценко Д., за заг. ред. Д. Проценко. Київ: Ваіте, 2021. 224 с

66. Чернявська О.В. Механізм впливу соціальних змін на соціальну напруженість в сучасній Україні (на прикладі мегаполісу): автореф. дис… канд. соц. наук. 22.00.07 /ХНУ імені В.Н.Каразіна. Харків, 2001. 23 с.

67. Яценко Л.Д., Коломієць О.О. Регіональний аспект соціальної напруженості в Україні: стан, фактори формування та шляхи подолання : Аналіт.доп. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2015. URL: sp.niss.gov.ua/content/articles/files/8-1458221638.pdf

68. Alfini J.J., Press Sh.B., Sternlight J.R., Stulberg J.B. Mediation: theory and practice. 2 st ed. LexisNexis, 2006.

69. Boulding K Conflict and Defense: A General Theory. By Kenneth E. Boulding. New York, Harper and Brothers, 1962, 349 p.

70. Boulding K.E. Economic issues in international conflict. https://doi/10.1111/j.1467-6435.1953.tb00281.x

71. Dahrendorf R. Class and class conflict in industrial society. Stanford, CA: Stanford University Press, 1959. 336 p

72. Dahrendorf, Ralf. *Life chances: Approaches to Social and Political Theory.* London: Weidenfeld and Nicolson, 1979.

73. Coser L. Functions of social conflict. https://www.scribd.com/document/324403936/Lewis-a-Coser-The-Functions-of-Social-Conflict-Free-Press-1956

74. Coser L.A. Social Conflict and the Theory of Social Change. *The British Journal of Sociology*, Vol. 8, No. 3. (Sep., 1957), pp. 197-207. URL : http://www.csun.edu/~snk1966/Lewis%20A%20Coser%20Social%20Conflict%20and%20the%20Theory%20of%20Social%20Change.pdf

75. Mediation: theory and practice / by James J. Alfini, Sharon B. Press, Jean R. Sternlight, Joseph B. Stulberg. 2 st ed. LexisNexis, 2006.

76. Stulberg J.B., Love L.P. The middle voice: mediation conflict successfully. 1 st ed. USA, Carolina Academic Press, 2008. 162 p.

77. Zimmel G. Soziologie. Leipzig: Duncker & Humblot, 1908. [Sociology : inquiries into the construction of social forms].

11. Інтернет-ресурси

Електронна бібліотека підручників. URL: https://lib.imzo.gov.ua/
Національна бібліотека України імені І. В. Вернадського URL: http://www.nbuv.gov.ua/
Національна парламентська бібліотека України. URL: www.nplu.kiev.ua

12. Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії обставин непоборної сили

В умовах дії **обставин непоборної сили** освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/ розпоряджень ректора/ проректора або за змішаною формою навчання або повністю дистанційно в синхронному режимі.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень з забороною відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість скласти екзамен дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Конфліктологія», ключ доступу: https://dist.karazin.ua/moodle/course/view.php?id=1918.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження обмежень із забороною відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість (за заявою, погодженою деканом факультету) скласти екзамен в тестовій формі дистанційно на платформі Moodle